

ANGYAL László

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara
Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet Nyitra, Szlovákia
langyal96@gmail.com

SOKSZÍNŰ NÉVSZEMIOTIKAI TÁJKÉP RIMASZOMBATBAN

Različiti semiotički pejzaži naziva u Rimavskoj Soboti

**Diverse Name-semiotic Landscape of
Rimaszombat/Rimavská Sobota**

A tanulmány a névszemiotikai tájképet vizsgálja egy gömöri (Rimaszombat) településen, de rámutat a kisebbségi feliratokban fellelhető kontaktusjelenségekre is. A köztereken lévő feliratokon, névtáblákon, különböző felületeken megjelenő tulajdonnevek a névszemiotikai tájkép részei. A vizsgált települések nemzetiségi adatainak és a kutatás módszerének ismertetése után a település névszemiotikai sajátosságainak bemutatása következik. A tanulmány az egyes névtípusok szerint (személynév-szemiotikai tájkép, intézménynév-szemiotikai tájkép, helynév-szemiotikai tájkép) mutatja be a vizuális névhasználati szokásokat. Mivel a kisebbségi tulajdonnevek nyilvános térben való megjelenését bizonyos esetekben az államhatalom által jóváhagyott jogszabályok is előírják, a tanulmány az egyes névtípusoknál kitér azok ismertetésére is.

Kulcsszavak: névszemiotikai tájkép, kétnyelvűség, tulajdonnév, kisebbség

Bevezetés

A szlovákiai magyar nemzeti kisebbség a Magyarország és Szlovákia közt húzódó államhatár és a történelem folyamán folyamatosan változó magyar-szlovák nyelvhatár között határ menti kisebbségként jött létre 1920 után. A határon túli magyar közösség névhasználatát befolyásolja a kétnyelvű környe-

zet: a magyar nyelv államnyelvvel (a szlovák nyelvvel) való érintkezése következményeként a tulajdonnévkincsben kontaktusjelenségek jelennek meg. Ezek a kontaktusjelenségek nemcsak a beszélt és írott nyelvhasználatban, hanem a nyelvi tájkép elemeiben is megjelennek.

A nyelvi tájképre (*linguistic landscape*¹) irányuló kutatások elsősorban azt vizsgálják, hogyan jelenik meg a nyelv a közterületen, a nyilvános térben (Gorter 2017). A vizuális kétnyelvű tulajdonnév-használat a kisebbség által lakott területeken a nyelvi tájkép szerves részét alkotja. A névszemiotikai tájkép vizsgálata jelentős adalékokkal szolgál a nyelvítájkép-kutatás számára. A tulajdonnevek vizuális megjelenítése kétnyelvű környezetben utal a hatalmi viszonyokra, a névpolitikára, a nyelvek státusára, a kisebbségi nyelv (magyar) presztízsére (vö. Bauko 2019a, 137–156).

Nyelvi tájkép, vizuális tulajdonnév-használat

A nyelvi tájkép kutatása a nyelv identitáskifejező és szimbolikus szerepének egyik vizsgálati módszere. A nyelvi tájkép révén közelebb juthatunk a nyelvpolitikai törekvések alaposabb megismeréséhez, a nyelvpolitika mögött meghúzódó nyelvi ideológiák feltárásához (vö. Lanstyák 2015, Shohamy 2006).

A nyelvi tájkép feltárása napjainkban egy olyan új és dinamikus alkalmazott nyelvészeti kutatási terület, amely a társadalmi élet számos dimenziójának nyelvi beágyazottságára irányítja a figyelmet (Tódor 2019, 27). A névtáblákon a társadalom hatalmi viszonyaira a feliratok térbeli elhelyezése is utal: a hatalmi helyzetben levők nyelve általában felül vagy elöl van, illetve nagyobb méretű is lehet a kisebbségi nyelvhez képest (Bauko 2015b, 89). A táblákon megjelenő nyelv azt is kifejezi, hogy az adott nyelvet használni lehet a közösségi tereken és egyéb intézményekben, de rávilágít arra is, milyen ideológiák, hatalmi harcok húzódnak meg az egyes feliratok nyelvei között (Landry–Bourhis 1997, 23–49). A névtáblákon a tulajdonnevek árulkodhatnak a lakosság nyelvi összetételéről, a nyelvek státusáról is (vö. Horony–Orosz–Szalay 2012, Laihonen 2012). „A névszemiotikai tájképet a névtáblákon, a köztereken lévő feliratokon, különböző felületeken (pl. falfelületeken, sírköveken, plakátokon, tablókön) szereplő tulajdonnevek, valamint a nevekre utaló, azokat kísérő jelek (pl. fénykép, rajz, szobor) alkotják” (Bauko 2018, 56). Figyelembe kell venni a térbeliséget, a feliratok elhelyezését, színét, nagyságát és egyéb jellemzőit is (l. Bartha–Laihonen–Szabó 2013).

¹ A többnyelvű nyelvterületeken vizsgált nyelvi tájképpel foglalkozó nemzetközi szakirodalom áttekintését lásd Durk Gorter (2013) *Linguistic Landscapes in a Multilingual World* című tanulmányában.

Tanulmányomban a névszemiotikai tájképet vizsgálom egy gömöri (Rimaszombat) településen², de rámutatok a kisebbségi feliratokban fellelhető kontaktusjelenségekre is.

A vizsgált település és a gyűjtés módszere

A kisebbségi magyar nyelvterületek nyelvi tájképét bemutató tanulmányok, dolgozatok nagy része foglalkozik a névszemiotikai tájkép kérdéseivel is (vö. Karmacsi 2017, Laihonon 2012).

A kutatásban egy város példáján keresztül mutatom be a magyarlakta vidék vizuális névhasználatának jellemzőit. Az alábbiakban röviden ismertetem a település nemzetiségi adatait.

Rimaszombat Közép-Szlovákiában található a magyar–szlovák nyelvhatáron, járási székhely. A városnak a legutóbbi, 2011-es népszámlálás adatai szerint 24 640 lakosa van. A település nemzetiségi megoszlása a következő: 7298 (30%) magyar, 13 301 (54%) szlovák, 247 (1%) roma, 102 (0,41%) cseh, 16 (0,06%) ukrán, 12 (0,05%) német, 9 (0,04%) lengyel, 8 (0,03%) orosz, 3597 (14,60%) nem nyilatkozott az etnikai hovatartozásáról.

A kutatás módszere fényképes adatgyűjtés volt: 2019 májusa és szeptembere folyamán közel 500 fényképet készítettem a település nyilvános terein, azaz vizsgáltam a személy-, hely- és intézményneveket tartalmazó feliratokat. A tulajdonnevek közelében nevekre utaló extralingvális jelek (például fénykép, rajz, szobor, embléma) is előfordulnak, ezeket igyekeztem az adott névvel/nevekkel együtt lefényképezni. A terepmunka során a város főutcáin, legfrekvenciáltabb részein készítettem a felvételeket. Az így összegyűjtött adatokból adatbázist készítettem. A tulajdonnévi adatokat, a névszemiotikai tájképet névfajták (személy-, hely- és intézménynév) szerint vizsgálom. Az adatbázisból olyan példákat ragadtam ki, amelyek a település névszemiotikai sajátosságait mutatják be.

Személynév-szemiotikai tájkép

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 1993. évi 300. számú törvénye értelmében mindenkinek kell viselnie keresztnév- és családnevet. Egy személy esetében legfeljebb három keresztnév adható. Szlovákiában a személynevek anyakönyv-

² Gömör és Kishont vármegye és Nógrád vármegye az egykori államalakulat, a Magyar Királyság történelmi részei voltak. Annak ellenére, hogy az egykori közigazgatási rendezés folytán a megyerendszer felbomlott, a szlovákiai regionális kutatások a mesterséges szempontokat hangsúlyozó közigazgatási felosztás helyett Szlovákia természetes régióit tekintik kiindulópontnak. Közülük az alábbi hat természeti-történelmi tájegység alkotja a „déli régiót”: 1. Dunamellék–Alsó-Vágmellék, 2. Alsó-Nyitra, 3. Bars, 4. Nógrád-Gömör-Kishont, 5. Kassa-Abaúj, 6. Zemplén. Jól látható, hogy a szlovákiai magyar névhasználatban a tájegység egységes Nógrád-Gömör-Kishontként szerepel.

vezését szabályozó törvények lehetővé teszik a keresztnév anyanyelven való anyakönyvezését, illetve a régebben szlovákul anyakönyvezett név kisebbségi névalakra való átírását (Bauko 2018, 60).

Az alábbiakban néhány példán keresztül áttekintem az egyes névformákat, majd ismertetem, hogy milyen felületeken, hol találkozunk velük. A személynevek térben való megjelenését, kötöttségeit nem írják elő névtörvények. Vizuális megjelenítésük eltérő sajátosságokat mutat: a vizsgált korpuszban előfordulnak szlovák és magyar névalakok is. Attól függően, hogy a táblákat mely hivatalos szerv helyezte ki és milyen személyt idéznek meg a települések közterein, annak függvényében változik a kiírásuk egy-, illetve többnyelvűsége (vö. Csernicskó 2017).

A személynevek leggyakrabban szlovák névformákban fordulnak elő, ekkor a névsorrend (*titulus*) + *szlovák keresztnévalak* + *családnév* (nők esetében *-ová végződéssel*): *Pavol Jozefi, Peter Kellner Hostinský, Ivan Krasko, Juraj Palkovič, Izabela Textorisová, Štefan Strapko, Janko Jesenský, Július Botto, Ján Čajak, Dezider Győry, MUDr. Drahoslava Benedeková*. Ezekkel a névformákkal Rimaszombatban főleg szobrokon, emlékműveken és névtáblákon találkozhatunk a leggyakrabban. A fenti példákban láthatjuk, hogy sok esetben a névviselő titulusát is feltüntetik a személynév előtt vagy után. A szlovákban következetesen használják a név mellett a megszerzett titulusok rövidítését (Bc., Doc., Ing., JUDr., Mgr., MUDr., PaedDr., Prof., RNDr. stb.), és ennek hatására a szlovákiai magyarok magyar kontextusban is gyakrabban használják a tudományos fokozatot jelölő névkiegészítőket, mint a magyarországi magyarok (Vörös 2011, 347–351). A Rimaszombatban rögzített adatokból is látható, hogy a nők családnévéhez *-ová* végződés kapcsolódik. Az *-ová* női családnévformáns, nem utal a nő családi állapotára (hajadon és férjezett is lehet), csak a névviselő női nemére.

A személynevek nagy része az egyes felületeken viszont magyar névformában fordul elő: a következő névsorrendben (*titulus*) + *családnév* + *keresztnév*. A személynevet magyar családnév és magyar keresztnévalak alkotja (*titulus*) + *magyar családnév* + *keresztnév magyar formája*: *Tompa Mihály, Tóth Béla, Blaha Lujza, Gróf Esterházy János, Holló Barnabás, Mikszáth Kálmán, Kiss József, Nagy Etelka, Gróf Eszterházy János*. Ezek a névformák leggyakrabban szobrokon, emléktáblákon fordulnak elő, de a temetők névszemiotikai tájképében is találhatunk példákat ilyen névalakokra. A temetők sírfeliratain a magyar identitású személy nevéhez a *-né* képző is hozzájárulhat: *Bálint Tóbiásné szül. Nagy Erzsébet*.³

A névtáblákon, az épületek falain a magyaros névsorrenddel egyező személynevekben találkozhatunk szlovák (például *Novák Ladislav* – szlovák családnév-

³ A *-né*-vel ellátott családnévek anyakönyvezésére Szlovákiában ugyan nincs lehetőség, de az emlékművekre, sírfeliratokra ez a nyelvi előírás nem vonatkozik, előfordulhatnak tehát *-né* képzős magyar feliratok is (Cúth–Horony–Lancz 2012, 29).

forma + szlovák keresztnévalak + magyaros névsorrend) és magyar (például *Cziprusz Zoltán* – magyar családnévforma + magyar keresztnévalak + magyaros névsorrend) névalakokkal is.

Emléktáblákon, emlékműveken és névtáblákon olyan feliratokkal is találkozhatunk, amelyekben a magyar identitású személy neve szlovák kontextusban szlovák névsorrendben található: (titulus) + magyar keresztnévalak + családnév: *Gróf János Eszterházy, Mihály Tompa, István Ferenczy, Zsuzsa Rencsok, István Hajdú*. A szlovák névsorrend mellett megjelenhet a magyar is: *Gróf János Eszterházy/Gróf Eszterházy János*.

A kettős személynévhasználat, a család- és keresztnévnek kétféle alakváltozatban való használata is megjelenik a vizsgált településen. Magyar nyelvű kontextusban a magyar névformákat részesítik előnyben, szlovák nyelvű kontextusban pedig a szlovák nyelvhez alkalmazkodó névalakokat használják: *Dar Dezidera Győryho rodnému mestu/Győry Dezső ajándéka szülevárosának* (lásd az 1. képet), *Szombathy Viktor/Viktor Szombathy*.

Kettős keresztnévek csak ritkán fordulnak elő a település névszemiotikai tájképében, azok is főleg szobrokon, emlékműveken: *Jonatán Dobroslav Čipka, August Horislaw Škultéty* stb.

A vizsgált településen a magyar tannyelvű iskolákban található táblákon, névtáblákon a tanárok és diákok család- és keresztnéve általában magyar formában szerepel: *Csernok Zsuzsanna, Kisantal Mónika*. A szlovák tannyelvű iskolákban szlovákos névformában szerepelnek a tanulók nevei a táblákon: *Štefan Halušík*.

A településen a személynév-szemiotikai tájképre a szlovákos névformák használata jellemző.⁴

1. kép. Kétnyelvű emléktábla Rimaszombatban

⁴ Füleken a személynév-szemiotikai tájképre a magyaros névformák használata jellemző. Ennek az oka feltehetően az is, hogy míg a magyarság Rimaszombatban kisebbségben van, addig Füleken többségben (Angyal 2020, 24).

Helynév-szemiotikai tájkép

Helységnevek

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 1994. évi 191. számú törvénye rendelkezik a településeknek nemzetiségi kisebbségi nyelven történő megjelenéséről. Ha az adott nemzetiségi kisebbség képviselőinek számaránya eléri a 20%-ot a településen, a magyarlakta települések nevét magyarul a település kezdetét és végét jelző közúti táblán a település szlovák neve alatt kell feltüntetni (Bauko 2018, 63).

2. kép. A város végét jelző helységnevtábla Rimaszombatban (a szerző felvétele)

A szomszédos Fülek esetében 2019-ig az „elsődleges” államnyelvi *Filakovo* megnevezés nagyobb méretű névtáblán, fehér színű alapon nagyobb fekete betűvel szerepelt, mint az alatta elhelyezkedő kisebbségi *Fülek* helységnevet tartalmazó névtábla, melyen kék színű alapon kisebb méretű fehér betűvel volt található a településnév (Angyal 2020, 27). Rimaszombat esetében a mai napig ez a típusú tábla van kihelyezve a település elején és végén is (lásd a 2. képet). A 9/2009-es belügyminisztériumi rendelet 19/2018. évi változtatása értelmében viszont 2019-től a kisebbségi településeken elkezdték kihelyezni az azonos méretű helységnevtáblákat: a felső táblán található fekete keretben, fehér alapon és fekete nyomtatott nagybetűvel a szlovák helységnév; alatta egy önálló, azonos méretű névtáblán szerepel kék keretben, fehér alapon és fekete nyomtatott nagybetűvel a magyar helységnév.

Rimaszombat Alsópokorágy és Kurinc településrészek irányában a település végét jelző helységnevtábla egynyelvű (szlovák). A *Kétnyelvű Gömörért és Nógrádért* civil szervezet többször kezdeményezte a tábla kétnyelvűvé tételét, de az önkormányzat figyelmen kívül hagyta azt.

2017-ben az Állami Vasúttársaság rimaszombati épületére is felkerült a szlovák helységnév mellé a város magyar megnevezése: *Rimavská Sobota/Rimaszombat*. Elmondhatjuk, hogy fokozatosan kerülnek ki a magyarlakta települe-

sek vonatállomásaira a magyar vasúti táblák, mivel az előző kormány kötelező jellegűvé tette az erről szóló határozatát (Angyal 2019, 111). Rimaszombatban az autóbusz-állomás épületén csak szlovák nyelvű felirat található. A város vezetése levélben szólította fel a Losonci Autóbusz-közlekedési Vállalatot a pályaudvar táblájának kétnyelvűsítésére. A vállalat elutasította a kérést arra hivatkozva, hogy ugyan a törvény lehetőséget ad rá, de nem kötelez.

Utcanevek

Az 1999. évi 184. számú kisebbségi nyelvhasználati törvény szerint a települések az utcaneveket és más helyi földrajzi helyneveket kisebbségi nyelven is feltüntethetik. A magyarlakta települések önkormányzatai által jóváhagyott kétnyelvű utcaneveket a vonatkozó önkormányzati rendeletek is tartalmazzák. A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériumának Tt. 31/2003. számú határozata is rendelkezik az utcák és más közterületek megjelöléséről. A dokumentum szerint azon a településen, amelyen több utca vagy közterület található, minden utcának megvan a saját megnevezése (tudjuk azonban, hogy nem minden településen vannak hivatalos utcanevek). A helységekben nem fordulhat elő többször ugyanaz az utcanév (Bauko 2015a, 188).

A kétnyelvű utcanévtáblákon a városban az első helyen a szlovák név szerepel, és alatta áll a magyar *Ul. Slovenského národného povstania/Szlovák Nemzeti Felkelés utca, Čerenčianská ulica/Cserencsényi utca, Ulica Kolomana Mikszátha/Mikszáth Kálmán utca.*

Arra nem találtam példát, hogy a magyar utcanév megelőzné a szlovák névformát. Egynyelvű (szlovák) utcanevek is előfordulnak Rimaszombatban: *Jilemnického ulica*. Összességében megállapíthatjuk, hogy a legjellemzőbb a *kétnyelvű (szlovák–magyar)* utcanévforma. Az *egynyelvű (szlovák)* utcanevek valószínűleg annak az eredményei, hogy az önkormányzat elmulasztotta a magyar utcanévtáblák kihelyezését. Fülekkel összevetve megállapíthatjuk, hogy a két településen az utcanév-szemiotikai tájkép hasonló képet mutat (Angyal 2020, 28).

3. kép. Kétnyelvű (szlovák–magyar) utcanév Rimaszombatban

Az egyes városrészeket jelölő tájékoztató táblák egy része egynyelvű (*Tormás*), másik része kétnyelvű (*Šibeničný vrch/Akasztóhegy*) Rimaszombatban. Egyes városrészek lakossága külön kérvényezte a táblák kétnyelvűvé tételét, más városrészek esetében ez viszont elmaradt, mert az önkormányzatnak nincs kötelező érvényű szabályozása erre vonatkozóan. A tájékoztató táblák nagy része kétnyelvű (szlovák–magyar): *Autobusová stanica/Autóbuszállomás*, *Mestský park/Városi park*. Ha összehasonlítjuk a közeli Fülelkel, megállapíthatjuk, hogy Füleken nagyobb arányban fordulnak elő kétnyelvű (szlovák–magyar) tájékoztató táblák, mint Rimaszombatban (Angyal 2020, 28).

Intézménynév-szemiotikai tájkép

Az állami intézmények tulajdonnevet tartalmazó feliratainak nyelve változatos képet mutat a városban, hiszen egynyelvű és kétnyelvű (magyar–szlovák, szlovák–magyar) névtáblák is előfordulnak.

Az állami és az önkormányzati intézmények neveire a kétnyelvűség jellemző a településen. A magyar nyelvű megnevezés – ugyanakkora nagyságú betűkkel, illetve azonos betűtípussal szedve – az intézmény szlovák neve után következik, például *Mestský úrad/Városi Hivatal*, *Matričný úrad/Anyakönyvi Hivatal*, *Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Rimavskej Sobote/Területi Közegészségügyi Hivatal Rimavská Sobota*, *Dom kultúry/Kultúrház*, *Okresná prokuratúra/Járási Ügyészség* stb. A városi hivatal épületében a településen az egyes osztályok megnevezései kivétel nélkül kétnyelvűek: *Odbor vnútorných vecí/Szervezési Osztály*, *Podateľňa/Ügyfélszolgálat*. A kórházban az egyes osztályok megnevezései is kétnyelvűek: *Psychiatrické oddelenie/Psichiátriai Osztály*, *Neurologické oddelenie/Neurológiai Osztály*, *Denný stacionár/Napközi Gondozó*, *Hematologicko-transzfúziologické oddelenie/Hematológiai és Transzfúziológiai Osztály*.

Egynyelvű állami feliratokra is találhatunk példát a korpuszban: *Mestská polícia*, *Oblasťný futbalový zväz*.

A civil szervezetek körében főleg kétnyelvű feliratokkal találkozunk: *Oblasťný výbor Csemadoku Rimavská Sobota/Csemadok Területi Választmány*, *Rimaszombat*. Arra is találtam példákat, hogy a magyar megnevezés megelőzi a szlovák névpárját a névtáblán: például *Csemadok Alapszervezet Tamásfalva/Csemadok základná organizácia Tomašová*, *Szövetség a Közös Célokért/Združenie za spoločné ciele*.

Megállapíthatjuk tehát, hogy az állami és az önkormányzati intézményeknél a kétnyelvű feliratok jellemzőek a településen.

Az 596/2003. számú törvény 21. §-a rendelkezik az oktatási intézmények, oktatási központok megjelöléséről. Az iskolaneveket mint intézményneveket

a kisebbség által lakott településeken a kisebbség nyelvén is feltüntethetik. A rendelkezés értelmében az iskola megnevezése tartalmazza az iskola típusának a megjelölését, az utca nevét és az iskola székhelyének hivatalos megnevezését. A minisztérium engedélyével, kérelemre, az iskola a történelmi megnevezését is használhatja. Az utóbbi években több rimaszombati oktatási intézmény kérvényezte az intézmény magyar megnevezésének megváltoztatását, s többnyire a régióhoz kötődő vagy a magyar kultúrtörténetből ismert személyiség nevét vette fel az intézménynévbe, például *Základná škola Mihálya Tompu/Tompa Mihály Alapiskola*. A névváltoztatásig az iskolák szlovák megnevezésében az iskolatípus feltüntetése mellett az utcanév és a helységnev szerepelt, például: *Základná škola Mládežnícka, Filakovo* (a II. Koháry István Alapiskola jogelődje). Az iskola magyar nyelvű megnevezésében az iskola típusa és a tanítás nyelve mellett ugyancsak megjelent az utcanévi megjelölés is a magyar névformában: *Ifjúság Utcai Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola*. Abban az iskolában, amelyben a nevelési-oktatási tevékenység kizárólag kisebbségi nyelven zajlik, az iskola szlovák megnevezésében meg kell hogy jelenjen az iskola tanítási nyelve: *Základná škola Štefana Koháryho II. s vyučovacím jazykom maďarským/II. Koháry István Alapiskola* (Fülek).

Ha az iskola székhelye olyan településen van, ahol a kisebbség legalább a lakosság 20%-át teszi ki, a székhelyet a kisebbség nyelvén is fel kell tüntetni (Bauko 2015a, 184). A településen a magyar tannyelvű iskolák névtábláján a jogszabályozás alapján elsőként a szlovák megnevezés van feltüntetve, és azt követi a magyar névpárja: *Gymnázium Ivana Kraska/Ivan Krasko Gimnázium, Gymnázium Mihálya Tompu Reformovanej kresťanskej cirkvi s vyučovacím jazykom maďarským/Tompa Mihály Református Gimnázium*.

A fenti jogszabályok alapján a hivatalos kétnyelvű iskolanev részét képezheti a helységnev is. Az iskolák szlovák névformájában szlovák névalakban, a magyar névpárjában pedig magyarul szerepel a helységnev, például: *Základná škola s vyučovacím jazykom maďarským Istvána Ferenczyho Rimavská Sobotal Ferenczy István Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola, Rimaszombat*.

Rimaszombat több alap- és középiskolájában csak államnyelven folyik az oktató-nevelő munka. Ezek megnevezései egynyelvűek (szlovák nyelvűek): *Základná škola Pavla Dobšinského, Základná škola P. Kellnera Hostinského, Základná škola Š. M. Daxnera, Evanjelická základná škola Zlatice Oravcovej* stb.

A fentiekből láthatjuk, hogy Rimaszombatban egynyelvű és kétnyelvű iskolanevekkel is találkozhatunk.

Az egyházi intézmények neveire a kétnyelvűség jellemző a településen. A magyar nyelvű megnevezés – ugyanakkora betűkkel, illetve azonos betűtípussal szedve – az intézmény szlovák neve után következik a névtáblán minden

esetben: *Rímskokatolícky farský úrad Rimavská Sobota/Római Katolikus Plébánia, Rimaszombat*. Egyetlen egynyelvű (magyar) névtábla található: *Csillagház*.

Az üzlet-, szálloda- vagy étteremnevek esetében szlovák–magyar kétnyelvű megnevezésekkel találkozhatunk, például *Tri ruže/Három Rózsa, Kníhkupectvo Tompa Mihály/Tompa Mihály Könyvesbolt, Menza rýchle občerstvenie/Falatozó, Papierníctvo–hračky/Papír–játékbolt*. Egyre jobban terjednek azonban a rövidebb, egyszerűbb egynyelvű (többnyire angol) feliratok, például *Ars Forum, Aveo travel, Cero PC, D-design, Italy Trend, Loreta, Midpoint, Norbi update, Roxy Bar, Trofea*. Láthatjuk, hogy az államnyelvi névformák mellett magyar és idegen nyelvű névformák is megjelenhetnek, mivel jogszabályok nem befolyásolják a névhasználatot.

Összegzés

A tanulmányban egy közép-szlovákiai város, Rimaszombat vizuális névhasználatát jellemeztem magyar–szlovák kétnyelvű helyzetben.

A névtáblákon, feliratokon magyar és szlovák személynévalakok is előfordulnak a településen. Míg Füleken gyakrabban találkozhatunk magyar névformákkal, addig Rimaszombatban a szlovák névformák a jellemzőbbek (Angyal 2020, 30). Előfordulhat még kettős személynévhasználat is. A személynév-szemiotikai tájkép színes képet mutat.

A helynév-szemiotikai tájképet a kétnyelvűség jellemzi a településen: a helység- és utcanévtáblákon a szlovák (államnyelvi) névforma áll az első helyen, s ezt követi a magyar (kisebbségi) névpárja.

Hasonló képet mutat az intézménynév-szemiotikai tájkép is a településen. Az állami intézmények megnevezéseiben (városi hivatal, magyar tannyelvű iskolák stb.) a kétnyelvűség dominál. A kisebbségi tulajdonnév feltüntetése bizonyos esetekben elmarad (például az autóbusz-állomáson nem jelenik meg a helység-név magyar névpárja) annak ellenére, hogy ezt lehetővé tennék a kisebbségi névhasználatra vonatkozó törvények. Ugyanakkor a tulajdonnevek nyelvi megjelenítése sok esetben névszabályozásoktól független (névjegykártyák, a temetők feliratai, vendéglők, üzletek névadása stb.). Az üzlet-, szálloda- és étteremnevek esetében divatba jöttek az egynyelvű (angol nyelvű) feliratok.

Az utóbbi időben a helyi civil csoportosulás (*Kétnyelvű Gömörért és Nógráért*) aktivistái is a kétnyelvű vizuális névhasználat szorgalmazói a településen.

A névszemiotikai tájkép elemzése alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy a vizsgált településen erősödik a vizuális kétnyelvűség, egyre több kétnyelvű (szlovák–magyar) felirat jelenik meg.

Irodalom

- Angyal László. 2019. Rimaszombat/Rimavská Sobota névszemiotikai tájképe. In *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig X.: Nevek a nyelvpolitikai küzdőtérben*, szerk. Vörös Ferenc. 105–118. Szombathely: Savaria University Press.
- Angyal László. 2020. Fülel/Filakovo névszemiotikai tájképe. *Tanulmányok* 61 (1): 21–32.
- Bartha Csilla–Laihonen, Petteri–Szabó Tamás Péter. 2013. Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben: egy új kutatási területről. *Pro Minoritate* 23 (3): 13–28.
- Bauko János. 2015a. Kétnyelvűség és névszemiotikai tájkép: Kisebbségi névtörvények és vizuális tulajdonnév-használat Szlovákiában. *Névtani Értesítő* (37): 179–194.
- Bauko János. 2015b. *Bevezetés a szocioonomasztikába*. Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem.
- Bauko János. 2018. Komárom/Komárno névszemiotikai tájképe. In *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség I.: Nyelvhasználat, nyelvi tájkép és gazdasági élet*, szerk. Tódor Erika-Mária–Tankó Enikő–Dégi Zsuzsanna. 55–70. Kolozsvár: Scientia Kiadó.
- Bauko János. 2019a. *Társadalom és névhasználat: Magyar névtani kutatások Szlovákiában*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság és az ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke.
- Bauko János. 2019b. Kisebbségi nyelvpolitika és névszemiotikai tájkép. In *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig X.: Nevek a nyelvpolitikai küzdőtérben*, szerk. Vörös Ferenc. 89–104. Szombathely: Savaria University Press.
- Cúth Csaba–Horony Ákos–Lancz Attila. 2012. *Nyelvi jogok Szlovákiában: Anyanyelv-használati útmutató*. Javított kiadás. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Csernicskó István. 2017. Ideológiai csata a nevek frontján. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 19 (4): 15–29.
- Gorter, Durk. 2013. Linguistic Landscapes in a Multilingual World. *Annual Review of Applied Linguistics* (33): 190–212.
- Gorter, Durk. 2017. A nyelvi tájkép tanulmányozása: bevezetés a tudományterületbe. *Regio* 25 (3): 31–49.
- Horony Ákos–Orosz Örs–Szalay Zoltán. 2012. *A hely nevei, a nyelv helyei: Jelek a térben 4*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Karmacsai Zoltán. 2017. A nyelvi tájkép változásának egy aspektusa. In *Többszínűség, regionalitás, nyelvtanítás: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III.*, szerk. Márku Anita–Tóth Enikő. 54–60. Ungvár: „RIK-U”.
- Laihonen, Petteri. 2012. Nyelvi tájkép egy csallóközi és egy mátyusföldi faluban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 14 (3): 27–49.
- Landry, Rodrigue–Bourhis, Richard. 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. *Journal of Language and Social Psychology* (16): 23–49.
- Lanstyák István. 2015. Nyelvalakítás–névalakítás: A tulajdonnevekkel kapcsolatos nyelvi problémák kezelése a nyelvmenedzselés-elmélet keretében. In *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig V.: Interetnikus kapcsolatok*, szerk. Vörös Ferenc–Misad Katalin. 43–75. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület.

Shohamy, Elana. 2006 *Language policy: Hidden agendas and new approaches*. London: Routledge.

Tódor Erika-Mária. 2019. *Hétköznapi kétnyelvűség: Nyelvhasználat, iskolai nyelvi tájkép és nyelvi én a romániai magyar iskolákban*. Budapest: Ráció Kiadó–Szépirodalmi Figyelő Alapítvány.

Vörös Ferenc. 2011. *Nyelvek és kultúrák vonzásában I–II.: Személynevek a magyar nyelvterület északi pereméről*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

Laslo ANĐAL

RAZLIČITI SEMIOTIČKI PEJZAŽI NAZIVA U RIMAVSKOJ SOBOTI

Studija se bavi semiotičkim pejzažom naziva u Rimavskoj Soboti (Slovačka), ali takođe ukazuje na kontaktne pojave koje se očitavaju u natpisima na manjinskim jezicima. Vlastita imena koja se pojavljuju na natpisima, (spomen) pločama sa imenima na raznim lokacijama u javnim prostorima deo su semiotičkog pejzaža. Nakon predstavljanja podataka o etnicitetu ispitivanih naselja i metoda istraživanja, sledi obrada semiotičkog pejzaža naziva u spomenutom naselju. Studija predstavlja vizuelnu praksu imenovanja prema različitim vrstama naziva (semiotički pejzaž vlastitih imena osoba, semiotički pejzaž naziva ustanova, semiotički pejzaž toponima). Kako je upotreba manjinskih vlastitih imena u javnom prostoru u nekim slučajevima propisana zakonom, studija se osvrće i na te primere.

Ključne reči: semiotički pejzaž naziva, dvojezičnost, vlastito ime, manjina

László ANGYAL

DIVERSE NAME-SEMIOTIC LANDSCAPE OF RIMASZOMBAT/RIMAVSKÁ SOBOTA

The study of visual language use is a growing field of linguistics. Linguistic Landscape is seen among the mechanisms that transmits ideology into language practices. The most important factors shaping the linguistic landscape are the state (administration), local governments, the business sphere, and the civil sphere. The investigated town, Rimavská Sobota has a Slovak dominant linguistic landscape with nests of bilingual, Hungarian and other signage. International and governmental signs are exclusively in Slovak. My intention was to show how the linguistic landscapes are manifested in this town. My aim was to introduce the usage of proper names in the city, more precisely the types of writings that can be found in the city and what proportion can be found in the Hungarian language. The research was primarily carried out around the towns, including taking documentary photographs of the inscriptions containing proper names. I had categorized the documented signages into groups, based on which I concluded how and to what extent is the minority language present in town signages.

Keywords: name-semiotic landscape, bilingualism, proper name, minority